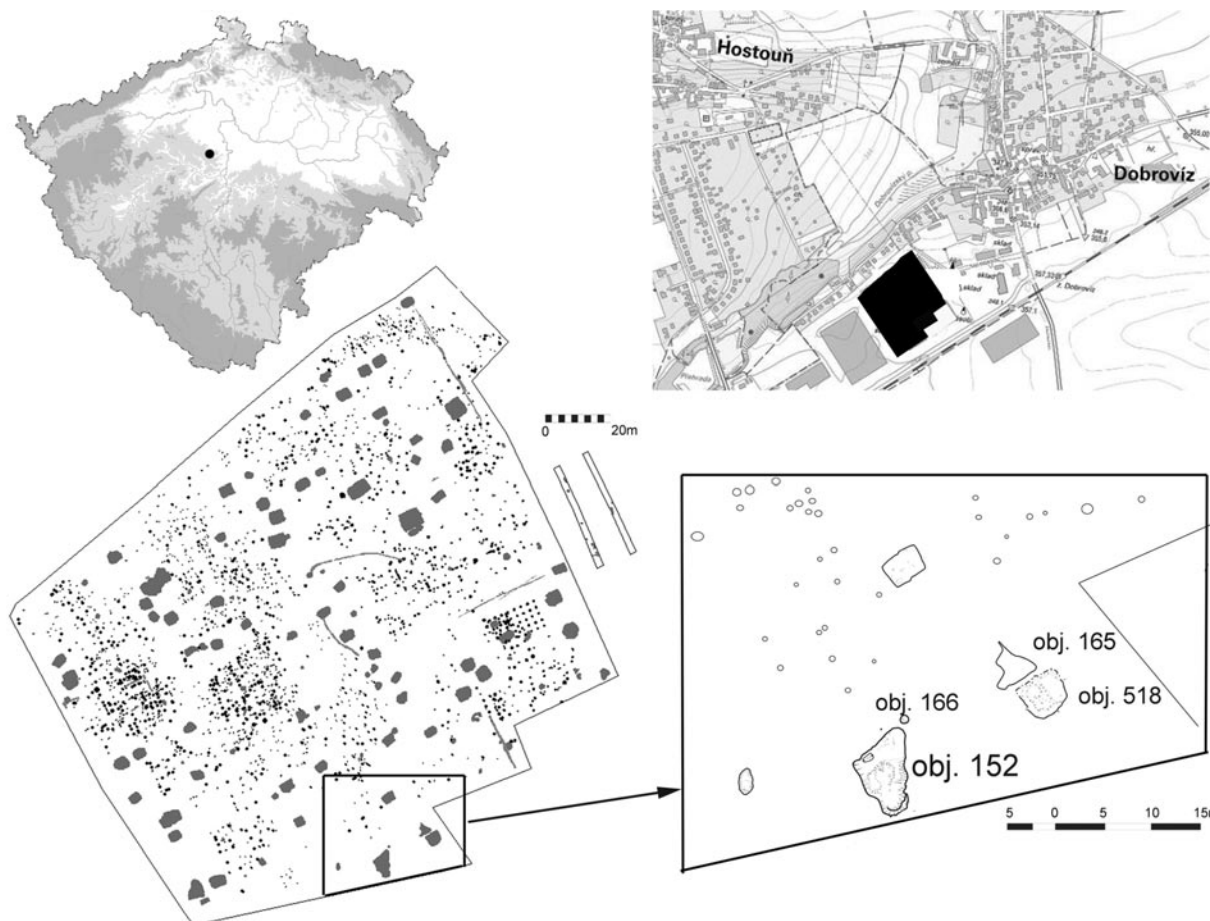

Dva dětské pohřby na pozdně halštatském až časně laténském sídlišti v Dobrovízi, okr. Praha-západ

Monika Psohlavcová – Petra Stránská – Olga Trojánková

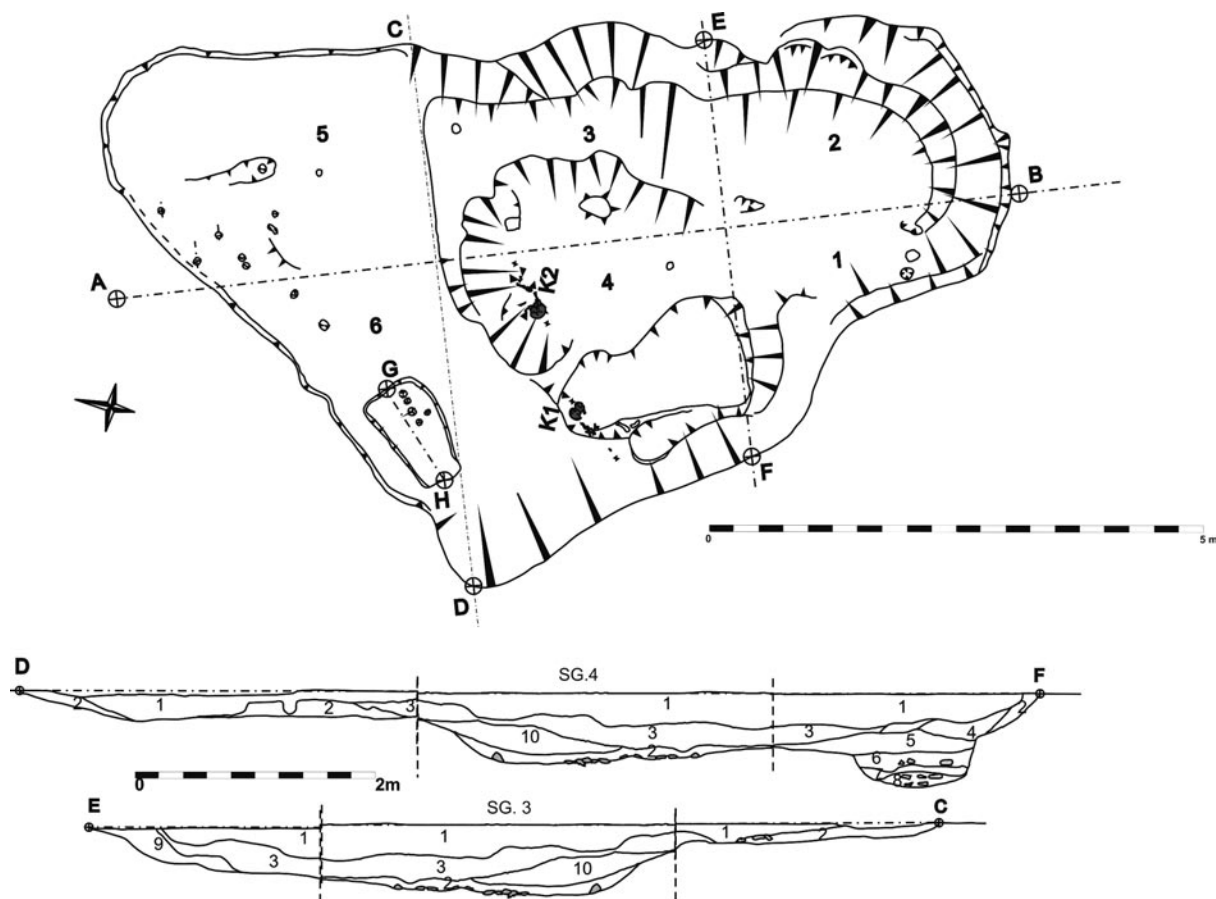
V rámci záchranného archeologického výzkumu z r. 2007 v Dobrovízi, okr. Praha-západ,¹ bylo odkryto 65 polozemnic a řada dalších sídlištních objektů pozdně halštatského až časně laténského období (*obr. 1*). V osmi objektech byla zjištěna přítomnost lidských kosterních pozůstatků. V šesti případech se jednalo o fragmenty kostí dospělých jedinců i dětí (*tab. 1*), které se s největší pravděpodobností staly druhotně, coby sídlištní odpad, součástí zásypu jednotlivých objektů. V rámci polozemnice č. 850 byla nalezena lebka dospělého jedince, nicméně neznalost její přesné polohy a náleзовých okolností znevažuje jakékoli interpretační úsilí.²

Obr. 1. Dobrovíz, okr. Praha-západ. Lokalizace, plán plochy výzkumu a poloha objektu 152

¹ Vedoucím výzkumu byl J. Řídký z Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i.

² Objekt 850 představoval polozemnici obdélného půdorysu se zaoblenými rohy; orientace SV-JZ. Její rozměry byly 395 × 315 cm, hloubka činila úctyhodných 90 cm, což (nejen) na sledované lokalitě představuje určitý extrém. V celé délce JV stěny byla zjištěna přítomnost lavice/schodu. Lebka 25–30letého muže byla nalezena v rámci východní čtvrtiny objektu v hloubce 40–60 cm. Bohužel není známo, v jaké poloze se lebka našla ani v kterých místech v rámci daného segmentu, zda přímo dosedala na schod (což by hloubkově odpovídalo), nebo byla nalezena v zásypu objektu. Přibližně se nicméně jedná o předpokládaný vstupní prostor.

Obr. 2. Dobrovíz, okr. Praha-západ. Objekt 152

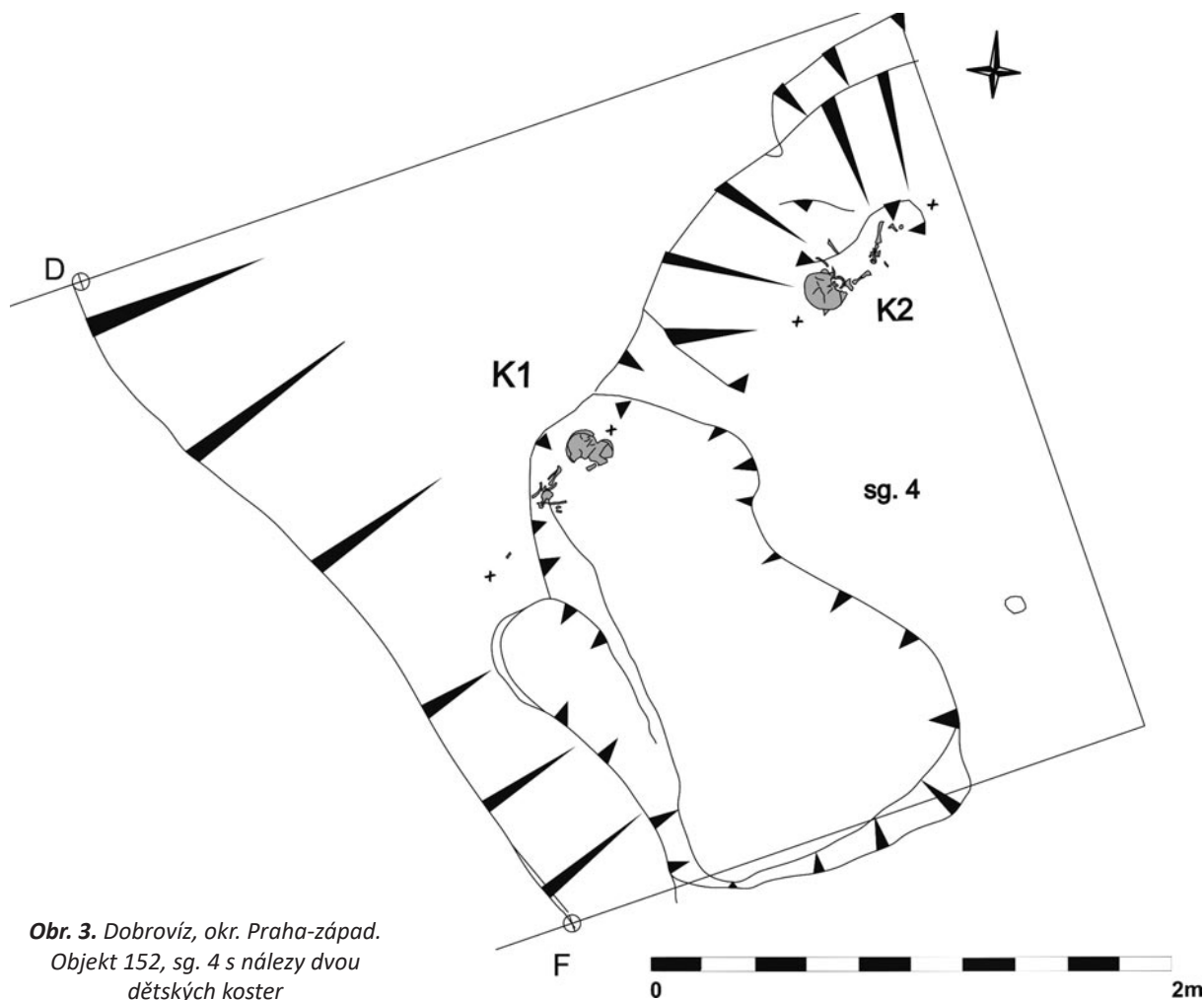
Objekt	Typ objektu	Sg.	Vrstva	Nález
104	polozemnice	j/2	20–40	pravděpodobně parietální kost náležející mladému, možná i nedosp. jedinci
152 (K1)	polozemnice	sg. 4 (Z)	60	novorozenec, infans I (4–5 měsíců)
152 (K2)	polozemnice	sg. 4 (Z)	60	novorozenec, infans I (okolo 1 měsíce)
155	polozemnice	s/4	0–40	parietální kost dítěte, infans II
157	polozemnice	s/2	60–80	zlomek proximální epifýzy a část diafýzy levého femuru
164	polozemnice	j/4	0–20	čelní kost, pravděpodobně mladý dospívající nebo dospělý jedinec
259	polozemnice	v/2	0–15	mandibula dospělého jedince, adultus II–maturus I (30–45 let)
850	polozemnice	v/4	40–60	lebka dospělého muže, adultus I–II (20–35 let)
1688	polozemnice		0–dno	lebeční kost dítěte, infans II

Tab. 1. Dobrovíz, okr. Praha-západ. Přehled nálezů lidských ostatků na lokalitě

Jediný doklad v současné době chápaného rituálního uložení lidských ostatků na sledované lokalitě, konkrétně dvojice dětí, byl zjištěn v objektu č. 152 na jižním okraji sídliště. Tyto dva dětské pohřby si již našly cestu do povědomí odborné veřejnosti (Waldhauser 2010), stejně jako mušle *Cypraea* (Waldhauser – Mangel 2011) či fragmenty přenosné keramické pícky (Mangel – Thér – Gregor 2015) ze zásypu objektu. Nepochybně si tedy tento objekt konečně zaslouží komplexnější zpracování, jakož i pokus o interpretaci celé nálezové situace.

OBJEKT Č. 152

Popis objektu: nepravidelný lichoběžníkovitý objekt o rozměrech ca 890 × 550 cm, maximální hloubka 60 cm, dno lehce nepravidelné, stěny přímé šikmé, konkávní, nepravidelné. **Vrstvy zásypu objektu:** 1 – hnědošedá, mírně ulehlá hlína, drobné zlomky mazanice; 2 – hnědočervená ulehlá hlína, drobné zlomky opuky; 3 – šedá, mírně ulehlá popelovitá hlína, drobné zlomky mazanice, nahodile uhlíky; 4 – hnědá hlína, drobné zlomky opuky; 5 – šedožlutá, mírně ulehlá sprašová hlína; 6 – hnědožlutá jílovitá hlína, drobné zlomky opuky; 7 – šedožlutá ulehlá hlína; 8 –

Obr. 3. Dobruška, okr. Praha-západ.
Objekt 152, sg. 4 s nálezy dvou
dětských koster

hnědožlutá ulehlá hlína, opukové kameny; 9 - hnědožlutá ulehlá sprašová hlína (podloží?); 10 - hnědookrová ulehlá hlína, 50 % opukové kameny a drť; ohniště: 1 - černošedá hlína, 40 % mazanice, 1 % uhlíky; ohniště: 1 - černošedá hlína, 40 % mazanice, 1 % uhlíky; 2 - žlutohnědá ulehlá sprašová hlína.

Objekt č. 152 se nacházel na jižním okraji sledovaného sídliště (obr. 1 a 2). Podél SZ stěny zahluobené části objektu se nacházel mělký (ca 20 cm hluboký) přibližně trojúhelníkovitý výklenek, v němž bylo zjištěno ohniště ve tvaru nepravidelného obdélníku o rozměrech ca 100 × 70 cm. V prostoru ohniště bylo zjištěno pět malých hrotitých kúlých jamek o průměru do 10 cm, dalších ca 10 drobných kúlých jamek bylo zjištěno v rámci trojúhelníkovitého výběžku v sg. 2. Ve středové části objektu (sg. 4; obr. 3) byla ve dně zjištěna mírná prohlubeň, v jejíž severní části se nacházela kostra 4-5měsíčního dítěte (K1). V témže segmentu, na dně druhé mírné prohlubně³ - zhruba 60 cm od úrovně skrývky - bylo uloženo druhé dítě (K2), jehož stáří se pohybovalo kolem jednoho měsíce (Stránská 2007; viz též Exkurs 1). Obě děti byly od sebe vzdáleny zhruba 65 cm, v prvním případě (K1) bylo nemluvně uloženo hlavou na SV, hlava druhého (K2) naopak směřovala na JZ. Při vyzvedávání lebky K2 byly nalezeny dva drobné skleněné korálky modré barvy, které mělo dítě buď na šňůrce kolem krku nebo našité na látce oděvu či pokrývky hlavy. V prostoru mezi lebkami obou dětí byla nalezena opracovaná schránka mořského plže rodu *Cypraea* (Hlaváč 2007, 31). Ze zásypu objektu č. 152 bylo získáno téměř 8 kg keramiky, 7,5 kg mazanice, několik fragmentů broušené industrie, množství zvířecích kostí, fragment hliněné přenosné pícky, ale i několik fragmentů lidských kostí (Exkurs 1). V bezprostřední blízkosti objektu se nacházela téměř 20 cm hluboká kruhová jáma (obj. č. 166) o průměru ca 110 cm, postrádající ovšem nálezy v zásypu.

³ S ohledem na značně nerovné podloží, tvořené zvětralými opukovými kameny, nebyly hrany obou prohlubní ani jejich hloubka přesně rozpoznány a došlo k jejich překopnutí.

MALÉ DĚTI NESMÍ NA HŘBITOV

V pozdní době halštatské a době laténské dochází k výraznému nárůstu výskytu lidských ostatků v sídlištním prostředí,⁴ především pak dětí. Soupis lokalit a klasifikaci jednotlivých nálezů pro Moravu pořídil a publikoval M. Čižmář (2000) a pro Čechy J. Waldhauser (*et al.* 1993; 2010). V souladu s názvem článku se zde dotkneme výlučně dětských ostatků v sídlištním prostředí. Tato problematika je komplikována různými a často nejednoznačnými archeologickými kontexty, omezenou možností výpovědi antropologie, značně geograficky i chronologicky roztráštěnými písemnými zprávami a v neposlední řadě záplavou etnografických paralel ze všech končin světa. V zásadě může jít o:

Záměrné uložení (celý jedinec)

násilná smrt – religiozní důvody, stavební či jiná oběť,
– obyčejná vražda (oběťmi se zdají být z dnešního hlediska spíše pohozenci, než pietně uložení jedinci s výbavou),

nenásilná smrt – neplnoprávnost dítěte (dítě nesplňuje požadavky pro uložení na pohřebišti),
– pohřeb „z nouze“ (např. zmrzlá půda, proto pohřbení na dně sídlištních objektů).

Nezáměrné uložení (jednotlivé kosti, fragmenty lebek, druhotné rozvlečení ostatků – např. zvěří, redeponie v rámci úklidu sídliště...).

Zásadní rozpor v interpretaci dětských pohřbů na pravěkých sídlištních představuje otázka, zda děti do určitého věku (např. do iniciace) stály mimo společnost a nebyly hodny pohřbu na regulérních pohřebištních. Tomuto všeobecně rozšířenému závěru neodpovídá situace na pohřebištních, kde jsou od neolitu po dobu bronzovou zastoupeny hroby dětí do jednoho roku (Vélová 2011, 30). To svědčí o tom, že minimálně určitá část dětské populace (snad na základě sociálního statutu) nárok na regulérní pohřeb měla. Na bylanském pohřebišti v Polákách bylo odkryto několik dětských komorových hrobů (Koutecký – Smrž 1991, 193, 202), přičemž hrob č. 16 obsahoval i bohatou výbavu⁵ (o. c., 189), žádné z dětí však nebylo mladší než infans II (0,5–5,9 let; Chochol 1991). Tento věkový trend je sledován i u dalších dětských bylanských hrobů (např. Nynice – hr. 17 a 26: Šaldová 1968, 381), dokonce i komorových (např. Neratovice: Hnízdová 1955). V době laténské (předřímská doba železná) v oblastech v severním Německu a Dánsku je oproti době bronzové zaznamenán nárůst sídlištních pohřbů, především pak dětí (Beilke-Voigt 2007, 155). Pohřby novorozenců, kojenců či plodů jsou výsadní dominantou sídlištního prostředí v latěnu i v Čechách a např. Rakousku (Ramsil 2010, 87). Z analýz pohřebišť horizontu Ha D – LT A v Čechách jasně vyplývá absence dětí mladších jednoho roku, takže předpoklad neplnoprávnosti novorozenců a dětí do jednoho roku se v tomto období zdá být opodstatněný. Kostry takto malých dětí jsou nicméně tak drobné a křehké, že mohly podlehnout vnějším vlivům, jako je skrývka při výzkumu,⁶ kyselost půdy, či řadě dalších sekundárních zásahů. Rovněž nemusely být během (zejména starších) výzkumů rozpoznány a mohly být přimíšeny ke zvířecím kostem.

Další často uváděnou potenciální příčinou, jež stojí na pozadí dětských pohřbů na sídlištních, je infanticida. Nechtěně může být dítě z důvodu nemoci, postižení či „neduživosti“, mohou vzniknout obavy o jeho uživení, dítě může být pro společnost nepřijatelné (pro srovnání např. nemanželské či nepokřtěné děti ve středověku – k infanticidě např. Mays 2000). „Vyšší princip“ infanticidy pak představují rituální obětiny.⁷ Specifickou odnoží může být rituální antropofagie, která je dávána do souvislosti s nálezem novorozence bez končetin v Ehrenbürg (Horní Franky; Abels 1990), bývá uvažována i v případě chaty v Dobříčanech (okr. Žatec) s nálezem pohřbu ca 14letého chlapce s násilně oddělenými částmi skeletu (Pleiner 1958). Antropofagie bývá dávána i do souvislosti s nálezy jednotlivých kostí v zásypu sídlištních objektů.⁸

⁴ Nejen v Čechách, ale např. i v Bavorsku je sledován postupný nárůst od stupně Ha D s kulminací v LT A, přičemž čtvrtina všech pohřbů na sídlištních představuje děti do jednoho roku (Müller-Scheeßel *et al.* 2013, 411, 419, Abb. 2; 9).

⁵ S počátkem stupně LT A se na pohřebištních dokonce vyskytují pohřby dětí se symboly moci, což bývá považováno za doklad nově se formující elity (Burmeister 2000, 191–192).

⁶ Dětské hroby mohly být uloženy jen v mělkých jamách, které snadno ujdou pozornosti při skrývce těžkou mechanikou. Např. hroby na pohřebišti lužické kultury ve Vestci u Chrudimi byly zahloubeny velmi mělce a prakticky beze stop po vkopu a byly zachráněny jen díky ruční skrývce (za ústní sdělení díky J. Musilovi).

⁷ „Privilegovaní“ bývali v tomto ohledu dle písemných zpráv především prvorození, jak to na několika místech naznačuje např. Bible (krom známého obětování Izáka dále i: Ex 13:2; Ex 22:29–30 (28–29)).

⁸ D. Malyková (2012) nedávno poukázala na nepřítomnost relevantních dokladů antropofagie na kosterním materiálu, a popřela tak obecně velmi silně přesvědčení o jejím běžném praktikování v mladší a pozdní době bronzové. Je zajímavé, že rituální či nerituální antropofagii si na základě etnografických paralel bez rozpaků poměrně dobře dovedeme před-

Antropologická analýza dvojice dětských koster z Dobrovíze neprokázala žádný násilný zásah, který by nasvědčoval infanticidě⁹ či kanibalismu. O příčině smrti se tak můžeme pouze dohadovat. Odložení nechtěného dítěte nejspíše nepadá v úvahu. K němu by došlo již ve dnech bezprostředně po porodu a nikoli u měsíčního či dokonce skoro půlročního kojence. Jako nejpravděpodobnější se jeví akutní onemocnění (např. horečka) či infekce, které se na kostech neprojeví. V úvahu přichází i násilná úmrtí, spíše však formou obětování. Dvojice skleněných korálků měla dětského nositele s největší pravděpodobností chránit (viz níže), ovšem hypotéze násilné smrti jednoznačně neodporuje. Bohužel není známo přesné místo uložení dalšího ochranného prvku – středomořské mušle, a tedy nevíme, kterému dítěti náležel. Nicméně přítomnost dvojice ochranných prvků svědčí o velkém významu, který byl přičítán přežití daného dítěte (dětí?). I některé antropologické analýzy dokládají, že dětské ostatky na sídlišti nemusely být nutně následkem násilného činu. Například na halštatském až časně římském sídlišti ve Wetzendorf (Sasko-Anhaltsko) byla v zásobní jámě č. 854¹⁰ uložena kostra dvouměsíčního dítěte s epidurálním hematodem (Jarecki – Teegen – Döhle 1999, 176), o něco mladší je pak nález 2–6měsíčního dítěte v sídlištní jámě na sídlišti v „Steinbühl“ bei Nörten-Hardenberg (Dolní Sasko), jehož příčinou smrti byl zřejmě rozsáhlý zánět (Kreutz 1990/1991). Zajímavou otázkou je vztah obou dětí z Dobrovíze. Protože nic nenasvědčuje tomu, že by jeden z pohřbů byl dodatečný, nemohlo se s ohledem na rozdílný věk obou dětí jednat o sourozence z jedné matky. Pro halštatsko-laténskou společnost s největší pravděpodobností nebyl neznámý pojem polygamie (např. Karl 2006, 76, zde i další literatura), obě děti tedy mohly být sourozenci nevlastními. Tomu by částečně odpovídal i předpoklad vztahu dětí pohřbených v polozemnicích k těmto konkrétním stavbám, ve kterých daná rodina žila (k otázce obytné funkce objektu č. 152 viz níže), což dokládají jak antické písemné prameny,¹¹ tak etnografické paralely z Afriky (Holý 1956). V této souvislosti je zajímavý fakt, že u mnohých kultur byla těhotná žena považována za nečistou až nebezpečnou. Vedle množství více či méně závažných tabu, jimiž se „postižená“ musela řídit, je pro nás zajímavý zvyk vyloučení těhotné do zvláštního obydlí na kraji vesnice (van Gennepe 1997, 48–50). Teprve po uplynutí určité doby (např. šestinedělí) se matka mohla po přijetí dítěte společností vrátit zpět do vesnice (o. c., 54–57).¹²

ROZBOR NÁLEZŮ A OTÁZKA INTERPRETACE OBJEKTU Č. 152

Sídliště v Dobrovízi bylo domovem lidí v rozmezí stupňů Ha D a LT A/LT B1. Objekt č. 152 postrádá některé zásadní pozdně halštatské – časně laténské prvky na keramice, jako je vlešťování či kolkovaná výzdoba. Je otázka, zda se v tomto případě jedná o náhodnou absenci, či doklad neobytného charakteru tohoto objektu.¹³ Celkově pochází ze zásypu objektu 417 střepů z minimálně 51 nádob. Analýza keramiky ukázala, že 66 % střepů nese známky omletí, 60 % střepů je menších než 3 × 3 cm, pouze 4 % jsou větší než 6 × 6 cm, jen ve třech případech bylo zachyceno více střepů k jedné nádobě. Směrem ke dnu objektu se o něco zvyšuje velikost střepů a zároveň se snižuje množství omletých střepů, nicméně i přesto tyto převažují. Typologicky se jedná o keramiku období Ha D2–3/LT A, kterou v souboru zastupují především mísy se zataženým okrajem a rovnou či oble vyklenutou stěnou, stopově i mísy s lomenou stěnou a esovitým prohnutím okraje (obr. 4; Chytráček – Bernat 2000; Chytráček 2007) Ani v jednom případě nebyla

stavít a aplikovat ji do poměrů středoevropského pravěku, zatímco jakékoli druhotné manipulování s mrtvým (přechodné – sekundární pohřby atd.) se stále ještě obecnému přijetí brání, přestože by tomu nasvědčovalo množství fragmentů lidských kostí v zásypech sídlištních objektů.

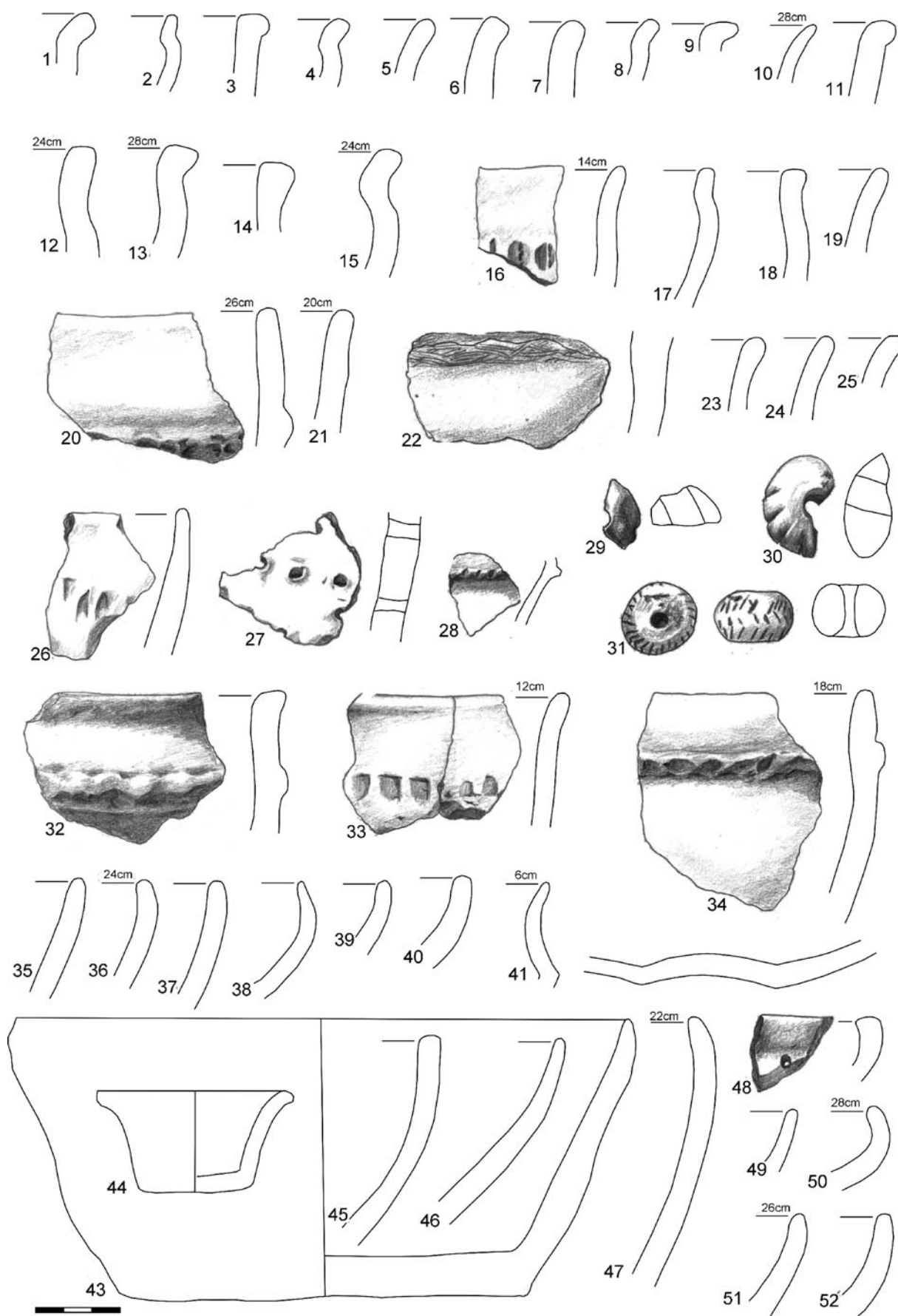
⁹ Nicméně existuje celá škála způsobů, které nezanechají žádné stopy na kostře (udušení, uškrcení, utopení, otrava aj.), navíc zanedbání a následná smrt například podchlazením či hladem stále zůstává ve sféře infanticidy.

¹⁰ Na základě analýzy keramického materiálu z výplně objektu uvádějí autoři „středolátenský horizont“ jako horní hranici datace jeho zaplnění.

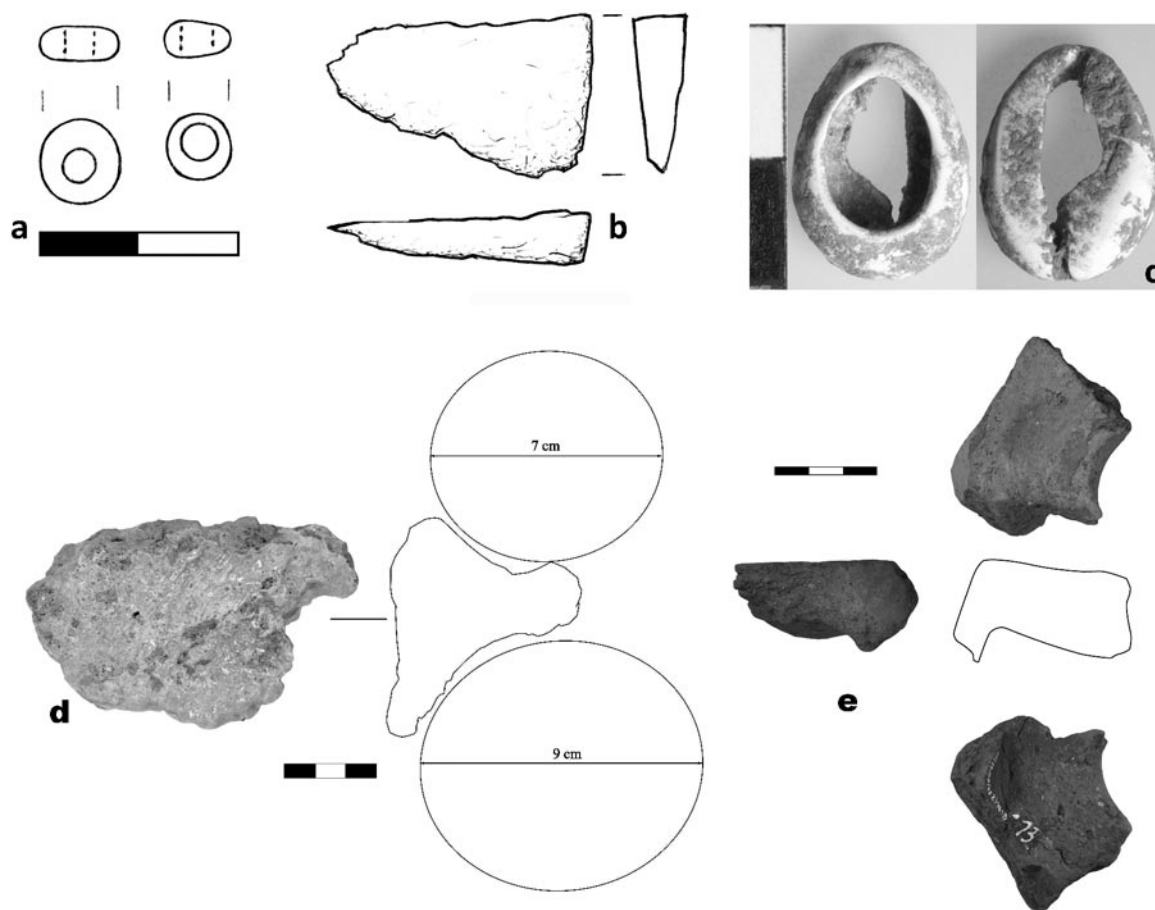
¹¹ Podobně byly ve starověkém Římě pohřbívány velmi malé děti v blízkosti domu či přímo pod podlahou. Tento zvyk byl tolerován i po zákazu pohřbívání uvnitř města v 5. stol. př. Kr. (Unger 2002, 18).

¹² Vyloučení těhotné kvůli tomu, že se svým stavem stala terčem působení zlých sil, které však mohly jejím prostřednictvím škodit i ostatním členům obcí. Pestrá škála často neuvěřitelně iracionálních až život ohrožujících pověr a tabu, jimž byla těhotná žena a šestinedělka podřízena, se na českém venkově udržela ještě hluboko do novověku (např. Navrátilová 2004).

¹³ Předběžný rozbor keramiky skutečně ukazuje absenci či velmi malé procento jemné „stolní keramiky“ v objektech, jejichž charakter svědčí spíše o hospodářské než obytné funkci. Většina keramického materiálu ze zásypu přilehlých objektů jasně spadá do mladšího sídlištního horizontu. Nejstarší polozemnice, postrádající v zásypu kolkovanou výzdobu na keramice, která zároveň nese archaičtější prvky, se navíc koncentrují v severní části sídliště, které se teprve v průběhu let dále rozšiřovalo na východ a především na jih.

Obr. 4. Dobruvitz, okr. Praha-západ. Keramika z objektu č. 152. Kresba L. Stoupenčová

Obr. 5. Dobrovíz, okr. Praha-západ. Ostatní nálezy z objektu č. 152: a) skleněné korálky měsíc starého dítěte (K2); b) zlomek čepele železného nože; c) mušle rodu *Cypraea* z prostoru mezi dětskými kostrami (K1 a K2); d) přepálená mazanice s otiskem dvou kuláčů a jejich rekonstruovaný průměr; e) fragment hliněného pyraunu (podle Mangel – Thér – Gregor 2015); za poskytnutí vyobrazení děkujeme J. Řídkému a P. Sankotovi

zjištěna vlešťovaná či kolkovaná výzdoba. Soudky mají nejčastěji plynule zatažený okraj i mírný náznak prohnutí pod okrajem, pod okrajem se vyskytuje plastická páska, řada prstovaných důlků, někdy i šikmé nehtové vrypy.

Z celkem 7,5 kg mazanice zaujme především fragment s otisky dvojice kuláčů (jejichž průměr se pohybuje mezi 7 a 9 cm), který by mohl dokládat srubovou konstrukci stavby, nicméně jedná se pouze o ojedinělý fragment, a diskuze nad konstrukčním provedením tak nemá valnou oporu (obr. 5:d). Fragment mazanice měl navíc porézní sklovitý povrch svědčící o tom, že byl vystaven silnému žáru. Ze zásypu objektu dále pochází jeden celý přeslen zdobený rytou výzdobou a fragmenty dalších dvou přeslenů. Kolekci artefaktů doplňují kamenný otloukač, brousek a drtidlo, které však pocházejí buď ze svrchní vrstvy či z blíže nestratifikované polohy. Zvířecí kosti jsou blíže pojednány v *Exkursu 2*.

Nedá se spolehlivě určit, v jaké poloze byly obě děti na dně objektu pohřbeny. Jejich orientace ovšem svědčí o pietním uložení, stejně jako dvojice skleněných korálků a mušle kauri. Původ modrých skleněných korálků (obr. 5:a) lze hledat s největší pravděpodobností ve Středomoří (Venclová *ed.* 2008, 135). V pozdně halštatských žárových hrobech v západních Čechách se skleněné korálky vyskytují, vazbu na pohlaví či věk a už vůbec ne pozici, v které se na nebožtíkovi nacházely, nelze sice generalizovat, nicméně na dvou významných nekropolích v Čechách – v Nynicích a Manětíně-Hrádku – se projevuje určitá preference výskytu skleněných korálků v hrobech dětí či dvojhrobech s dětmi (Venclová 1994, 120, Tab. 1). Příznivější situace je v tomto ohledu v kostrových hrobech vekerzugské kultury, kde se skleněné korálky vyskytují nejčastěji v oblasti hlavy, hrdla či hrudi, a to převážně v hrobech dětí a žen (Horňák 2006, 39). Na pohřebišti v Dürrnbergu je pak jasná vazba největších skleněných náhrdelníků na hroby dětí (Haevernick 1974, 147, Tab. 1), na laténských pohřebištech východního Rakouska je rovněž pozorována tendence vkládání skleněných korálků do dětských hrobů (Ramsl 2010, 95).

Krásu jantaru či skla nepochybně předčil jejich hluboký nábožensko-léčitelství význam¹⁴ (např. *Pauli 1975*, 131–132), podobně jako v případě schránky mořského plže (*obr. 5:b*). Ta se nacházela v prostoru „mezi lebkami“ obou dětí z Dobrovíze. S ohledem na opracování bylo možné pouze rámcové přiřazení k mořským plžům rodu *Zavinaea* (*Cypraea*; *Hlaváč 2007*, 31). Centrální proděravění schránku v mone-tárním významu znehodnotilo, jednalo se tedy skutečně o funkci schránky coby amuletu/ozdoby, zavěšené na šňůrce či našité na organickém materiálu. Mořské mušle byly napříč dějinami i prostorem tradičně užívány ve funkci amuletů, od paleolitu v podstatě po současnost, kontext pozdně halštatských a latěnských nálezových situací v Čechách nevyjímaje (*Waldhauser – Mangel 2011*).

Ohniště (propálená skvrna na dně, či propálená mazanice s kameny) bylo na sídlišti v Dobrovízi zjištěno jen celkem ve čtyřech případech, rozhodně však nejde o spolehlivé doklady obytného charakteru těchto staveb. Naopak malé rozměry těchto objektů, atypický půdorys a orientace (jako v případě sledovaného objektu č. 152) či charakter keramiky i dalších nálezů ze zasypu svědčí spíše o výrobních objektech.¹⁵ Drobné kúlové jamky byly v souvislosti s ohništěm zjištěny i v obj. č. 208, ohniště mělo v tomto případě kruhový půdorys a žádný z více než 20 drobných kúlů jej neporušoval.

V souvislosti s ohništěm je velmi zajímavý nálezy fragmentů podstavce přenosné hliněné pícky v zá-sypu objektu č. 152. Hliněné přenosné pícky a podstavce jsou v době bronzové a železné běžnou součástí kuchyňského zařízení především v jižní a jihovýchodní Evropě, zatímco ve střední a západní Evropě se vyskytují ojediněle (*Romsauer 2003*, 98). Ve středních a jižních Čechách je známo již sedm případů nálezů fragmentů analogických menších hliněných pyrotechnologických zařízení z období Ha D2–3 – LT A (*Mangel – Thér – Gregor 2015*, 388–390). Jejich funkce je dávana do souvislosti s úpravou potravin (pro starší exempláře: *Romsauer 2003*, 73–81; pro nálezy z Ha D2–3 – LT A: *Mangel – Thér – Gregor 2015*, 378). Objekt 152 potvrzuje vazbu nálezů těchto pozdně halštatských – časně latěnských hliněných pyro-technologických zařízení a jejich fragmentů na polozemnice s dochovanými pozůstatky ohniště či jiného otopného zařízení (*Mangel – Thér – Gregor 2015*, 378). V našem případě sice nepocházejí fragmenty py-raunoi z prostoru ohniště,¹⁶ jejich souvislost je ovšem víc než pravděpodobná. Nabízí se otázka, zda drobná keramická nádobka z jemné keramické hlíny, která se nacházela v bezprostřední blízkosti ohniště, mohla souviset s využitím pyraunu. Miniaturní a drobné nádobky¹⁷ bývají považovány buď za dětské hračky, technickou keramiku, případně v nich je spatřován symbolický význam (k tématu minia-turních nádob podrobněji: *Rustoiu 2017*). Nádobka z Dobrovíze nenesla žádné stopy strusky či jiného dokladu řemeslného využití, její jemné provedení rovněž svědčí proti takovéto funkci. Miniaturní ná-dobky rozhodně nepatří mezi běžné nálezy, zajímavá je v tomto ohledu nápadná koncentrace jemných, v ruce zhotovených miniaturních misek kónického tvaru bez stop opálení hned ve dvou sousedících objektech na sídlišti v Polešovicích-„Nivách“ (okr. Uherské Hradiště; *Vlasatíková 2003*, 169, *obr. 10:2,10,11; 12:3,5*). Miniaturní nádoby nicméně známe i z dětských hrobů, například z hrobu č. 4 (dítě 4–5 let) na pohřebišti v Mannersdorfu (*Ramsel 2010*, 89, *Abb. 14, 15*). Nálezové okolnosti v objektu č. 152 nedovolují jednoznačně spojovat nádobku s dětskými pohřby. Její výskyt v blízkosti ohniště by ji snad mohl dávat do souvislosti s přenosnou píckou. Pyrauny v našem prostředí nepředstavují právě častý inventář síd-lištního odpadu, nelze předpokládat jejich běžné využití k přípravě pokrmů. Nabízí se jejich užívání k přípravě specifických (léčebných?) prostředků, podobně jako miniaturní nádobky se rozhodně vymykají běžnému každodenně používanému předmětu.

Dříve než se pokusíme o interpretaci objektu č. 152, je důležité se podrobněji věnovat blíže jeho po-pisu a stratigrafii. Zatímco téměř dvě třetiny polozemnic na lokalitě jsou více či méně pravidelného ob-délného půdorysu, zbylou třetinu představují polozemnice oválného či čtvercového půdorysu. Téměř ve všech případech je pak jejich orientace delší osou ve směru SV–JZ. Objekt č. 152 se odlišuje jak svým nepravidelným lichoběžníkovitým půdorysem, tak severojižní orientací. Obě děti v něm byly uloženy na podloží do mělkých prohlubní, jejichž přesný tvar se ovšem s ohledem na značně nerovné kamenité podloží nepodařilo přesně zachytit (v případě prohlubně, ve které bylo uloženo dítě K1, se jistě jedná o překop). Kostry byly částečně překryty hnědookrovou sprašovou hlínou s opukou (vrstva 10) a vrstvou šedé jemné popelovité hlíny (vrstva 3) s nahodilými uhlíky, která pokrývá (částečně včetně trojúhelní-

¹⁴ Dokonce i v současnosti se i ve středoevropském prostoru poměrně běžně využívají jantarové korálky k léčení bolesti zubů u dětí, zatímco dnes již zcela běžné sklo se ze sféry léčebných prostředků zcela vymanilo.

¹⁵ V dalších 15 případech byly v polozemnicích nalezeny opukové bloky a kameny se stopami opálení, otázka otopných zařízení na sídlišti v Dobrovízi bude ale řešena jinde.

¹⁶ Jedna část se našla v sg. 4 ve vrstvě 20–40 cm, druhá, silně omlétá část téhož hliněného podstavce pochází ze sg. 3 z vrstvy 0–20 cm.

¹⁷ Jsou zde myšleny nádoby o průměru ústí do 8 cm.

kovitého výběžku s ohništěm) celý objekt č. 152. Tato vrstva o mocnosti ca 20 cm obsahovala četné uhlíky, střepy a zlomky mazanice, které nesou stopy značného žáru. Nadzemní část objektu tak nejspíše podlehla (záměrnému?) požáru. Svrchní vrstva je tvořena hnědošedou hlínou, obsahující velké procento malých a silně omletých zlomků keramiky (vrstva 1). Tuto vrstvu můžeme považovat za splach či zavezení objektu sídlištním odpadem, již nějakou dobu vystaveným povětrnostním vlivům.

V zásypu objektu č. 152 bylo zjištěno i několik fragmentů lidských kostí, kromě fragmentů lebky dospělého jedince a části holenní kosti jedince staršího deseti let jsou to především zlomky dvou stehenních kostí dospělého individua, které se koncentrovaly přibližně ve středu JV strany sg. 4. Zlomek levé holenní kosti se našel ve vrstvě 20–40 cm, zlomek pravé stehenní kosti pak ve vrstvě 0–20 cm. Tento fragment nesl stopy opálení (viz *Exkurs 1*). Radiokarbonové měření určilo interval kalibrovaného stáří tohoto opáleného femuru 549–393 BC s 83% mírou absolutní pravděpodobnosti (*Světlík 2016*).

ZÁVĚR

Podle antropologického určení i nálezové situace (přítomnost ochranných prvků – skleněné korálky a mušle kauri) je nepravděpodobné, že by obě děti podlehly násilné smrti (např. stavební oběti). Zahloubená část obj. č. 152 původně mohla představovat součást polozahloubeného domu, absence jemného „stolního nádobí“, přítomnost ohniště, pyraunu i drobné keramické nádoby by nicméně svědčily spíše o nějakém zvláštním typu obydlí (např. obydlí šestinedělek, léčebný prostor na kraji sídliště – infekční nemoc?), než o obydlí běžného obytného charakteru. Etnografické paralely z Afriky (stejně jako antické prameny) ovšem jednoznačně dokládají vztah pohřbených v prostoru sídliště k daným stavbám (ať již obytným či hospodářským), pohřby v obytných domech jsou navíc vždy pohřby čestnými (*Holý 1956*). V objektu č. 152 nebyla ale zjištěna žádná podlahová vrstva (což platí krom jednoho sporného případu pro všechny polozemnice na lokalitě), což je zcela v souladu s předpokladem, že zahloubené části polozemnic představovaly především (skladní?) suterény ať již obytných či výrobních/hospodářských staveb. Vztah obou dětí k objektu č. 152 je nicméně nezpochybnitelný, ať již byla jeho funkce jakákoli. Otázkou zůstává důvod pohřbu těchto dětí. Kdyby totiž byly pohřbívány všechny děti do jednoho roku v rámci staveb, k nimž měly nějaký vztah, byly by tyto hroby – s ohledem na předpokládanou vysokou kojeneckou úmrtnost – v rámci archeologických výzkumů jevem zcela běžným. Pieta této celé nálezové situace svědčí o velkém významu (vyšším sociálním statutu?) minimálně mladšího z obou dětí (K2), jehož smrti ovšem nakonec nedokázaly zabránit ani dva ochranné modré skleněné korálky.¹⁸ S největší pravděpodobností pak můžeme počítat s úzkým vztahem mezi oběma zemřelými dětmi (nevlastní sourozenci?).¹⁹ Překrytí obou dětských koster šedou popelovitou vrstvou, která vyplňuje celou plochu obj. č. 152, by nasvědčovalo současnému uložení obou dětí a následné planýrce objektu, a to nejspíše ohněm, o čemž svědčí i silně přepálený mazanícový otisk či fragment opáleného lidského femuru. Z šedé popelovité vrstvy pochází mj. velké množství keramických fragmentů, především silně omletých drobných střepů, ale i několik větších slepitelných částí nádob. Svrchních 20 cm představují částečně splachy, částečně odpad z bezprostřední blízkosti objektu – především velmi malé, silně omleté keramické fragmenty. Trojúhelníkovitý výběžek v severní části objektu č. 152 byl minimálně po určitou dobu s polozemnicí současný, svědčí o tom vrstvy zásypu výběžku (vrstva 1 a 2), jež překrývají i zbylou část objektu č. 152. Rozbor nálezů ze zásypu (pravděpodobná vazba pyraunu k ohništi) svědčí o úzkém vztahu obou útvarů v rámci objektu č. 152.²⁰ Zapálení a zplanýrování objektu by mohlo nahrávat hypotéze smrti obou dětí z důvodu infekční nemoci.

¹⁸ Je otázkou, zda modré korálky plnily ochrannou funkci, či mohly sloužit např. jako prostředek k „bezpečnému“ přechodu k posmrtnému životu. Např. halštatské korálky s očky mohly plnit podobnou ochrannou funkci jako turecký nazar. Pokud byly skleněné korálky v době halštatské spíše doménou privilegovanějších vrstev obyvatelstva, nepochybně se jimi jejich příslušníci honosili již během svého života a neomezovali jejich využití pouze k funerálním účelům. Proto se zde kloníme k ochranné funkci obou korálků ve vztahu k danému dítěti.

¹⁹ Absence průkazných ochranných amuletů u druhého dítěte (K1) může svědčit buď o jeho nižším sociálním statutu, náhlé smrti či přítomnosti ochranných organických amuletů, které se nedochovaly.

²⁰ Atypický trojúhelníkovitý mělký výklenek se navíc v rámci sídliště vyskytl asi 20 m SV od sledovaného objektu č. 152 (objekty č. 165+518) a u dalšího objektu (č. 991) situovaného na JZ okraji sídliště. V uvedených případech rovněž nic nevědí proti předpokladu současnosti výběžků s danými objekty. Objekt č. 518 + 165 lze považovat za současný s obj. č. 152, obj. č. 991 s přítomností několika fragmentů kolkované keramiky v zásypu je nejspíše mladší a tvoří součást výrobního okrsku.

EXKURS 1

Antropologický posudek

Petra Stránská

Kostra 1

Nalezena fragmentární lebka a dobře zachovalý neúplný postkraniální skelet. Společně s kostrou 2 paprscitě uloženy (JZ, SV) v objektu.

Deskriptivně: lebka gracilní, mozkovna lístkovitá, otevřené lebeční švy. Dočasná dentice před dokončením mineralizace korunek, ještě neprořezávající. Postkraniální skelet gracilní, s volnými epifýzami.

Závěr: novorozenec, infans I (4–5 měsíců).

Kostra 2

Zachována fragmentární lebka a dobře zachovalý neúplný postkraniální skelet.

Deskriptivně: lebeční kosti lístkovitého charakteru, velmi gracilní. Dočasná dentice ve stadiu mineralizace korunek. Postkraniální skelet gracilní, s volnými epifýzami.

Závěr: novorozenec, infans I (okolo 1 měsíce).

Příměs

- 1) dva zlomky plochých lebečních kostí (kost temenní) dospělého jedince;
- 2) zlomek levé kosti holenní – pravděpodobně infans III – juvenis (nad 10 let);
- 3) zlomek levé kosti stehenní dospělého jedince;
- 4) zlomek pravé kosti stehenní dospělého jedince – index platymerický – eurymerní (88,2). Nad místem zlomu cca ve 2/3 diafýzy opálené ložisko velikosti 55 × 20 mm, tmavě hnědé až černé, propálené i na vnitřní stranu kompakty – zbarvení svědčí o lokálním vystavení žáru cca 400 °C. Okolní kost neporušená.

EXKURS 2

Archeozoologická analýza

Olga Trojánková

Zvířecí osteologický soubor, vyzvednutý během archeologického výzkumu objektu 152, představuje tzv. kuchyňský odpad. Jedná se o fragmentární nálezy kostí a zubů domácích a divoce žijící fauny. Celkem bylo analyzováno 175 těchto nálezů. Tento počet není reprezentativní pro tvorbu obecnějších závěrů týkajících se hospodářského zázemí lokality v závěru doby halštatské a v časně době laténské. Představuje spíše spektrum druhů na lokalitě chovaných, popř. lovených se základními údaji o věku a fenotypu.

Druh	NISP	% z domácích
<i>Bos taurus</i>	13	28,7
<i>Sus domesticus</i>	2	4,3
<i>Ovis aries</i>	1	2,2
<i>Capra hircus</i>	1	2,2
<i>Ovis/capra</i>	21	45,7
<i>Equus caballus</i>	7	15,2
<i>Canis familiaris</i>	1	2,2
domácí celkem	46	100
<i>Lepus europaeus</i>	1	
<i>Cricetus cricetus</i>	1	
<i>Corvus corone/frugilegus</i>	1	
divocí celkem	3	
<i>Sus sp.</i>	9	
<i>Bos taurus/Cervus elaphus</i>	2	
<i>Ovis/Capra/Capreolus</i>	1	
pomocné kategorie	12	
středně velký savec	49	
středně velký/velký savec	11	
velký savec	12	
neurčitý fragment	42	
celkem	175	

Tab. 2. Dobrovíz, okr. Praha-západ. Přehled druhové determinace nálezů z objektu 152. NISP = number of identified specimen – počet identifikovaných fragmentů

Metodika

Osteologický materiál byl determinován do druhů, rodů, popř. dalších pomocných kategorií za využití osteologických sbírek Archeologického ústavu AV ČR v Praze a odborné literatury, která byla využita i pro stanovení stáří, pohlaví a fenotypu (Payne 1973; Driesch – Bössneck 1974; Grant 1982; Levine 1982; Zeder – Lapham 2010; Zeder – Pillar 2010).

Výsledky

Přehled determinovaných nálezů shrnuje tab. 2. Kostí a zuby zvířat se nacházely v sektorech 1–4 ve všech vrstvách objektu 152.

Nálezy kostí a zubů patřící domácím zvířatům výrazně převládaly nad doklady lovené fauny. Početně nejvíce zastoupeny byly kosti a zuby drobných přežvýkavců – ovce a kozy. Ve dvou případech bylo možno oba druhy odlišit (koza – nález spodní čelisti se zuby, ovce – vřetenní kost). Ostatní nálezy byly zařazeny do souhrnné kategorie ovce/kozy. Absolutní stáří bylo stanoveno celkem u čtyř nálezů patřících do poslední zmiňované kategorie – 0,5–1; 0,5–2 a 2–3 roky a u nálezu spodní čelisti kozy, která byla poražena ve věku 2–4

roky. Dalšími domácími savci v souboru byly tur domácí a kůň. Kostí a zuby turů patřily převážně dospělým jedincům, u jednoho nálezu byl určen absolutní věk, patřil zvířeti poraženému/zemřelému ve věku 0,5–2 roky. Absolutní stáří bylo stanoveno i u nálezu spodní čelisti se zuby patřící koni. Tento jedinec se dožil 12–13 let. Mezi nálezy patřící koním převažovaly kosti končetin. Z jednoho z těchto nálezu (levý metakarpus) byla vypočtena kohoutková výška – 137,2 cm (koeficient Kiesewalter 1888). Doklad chovu prasete domácího představují nálezy horních čelistí se zuby patřící dvěma jedincům poraženým ve věku 1,5–2 roky. Ostatní nálezy kostí a zubů byly pro nemožnost rozlišení formy domácí/divoké zařazeny do kategorie *Sus* sp. Je pravděpodobné, že v této kategorii je i část nálezů patřící domácí formě. Poslední z domácích savců doložených na lokalitě je pes domácí, reprezentovaný nálezem spodní čelisti mohutného rámce.

Závěr

Soubor zvířecích kostí a zubů vyzvednutých z objektu 152 v Dobrovízi představuje spíše skromný náhled na hospodaření a živočišnou produkci v závěru doby halštatské a v časně době laténské bez nároku na obecnější platnost výše popsaných pozorování pro daná období. V souboru převažovaly výrazně kosti domácí fauny, z nich byly nejhojněji zastoupeny nálezy patřící ovčím a kozám. Zastoupeny jsou i ostatní domácí druhy, charakteristické nejen pro sledované období pravěku – tur domácí, prase domácí, kůň a pes.

Pravděpodobně žádný z osteologických nálezů nebyl do objektu uložen v souvislosti se dvěma dětskými pohřby v tomto objektu nalezenými.

PRAMENY A LITERATURA

- Abels, B.-U. 1990: Kannibalismus auf der Ehrenbürg, Das archäologische Jahr in Bayern 1990, 68–70.
- Beilke-Voigt, I. 2007: Das Opfer im archäologischen Befund. Studien zu den sog. Bauopfern, kultischen Niederlegungen und Bestattungen in ur- und frühgeschichtlichen Siedlungen Norddeutschlands und Dänemarks. Berliner Archäologische Forschungen 4. Rahden/Westf.
- Burmeister, S. 2000: Geschlecht, Alter und Herrschaft in der Späthallstattzeit Württembergs. Tübinger Schriften zur Ur- und Frühgeschichtlichen Archäologie. Münster.
- Čížmář, M. 2000: Nálezy lidských kostí na moravských sídlištech doby laténské. In: I. Pavlů (ed.), In memoriam Jan Rulf, Památky archeologické – Supplementum 13. Praha, 81–91.
- Driesch, A. von den – Boessneck, J. 1974: Kritische Anmerkungen zur Widerristhöhenberechnung aus Längenmassen vor- und frühgeschichtlicher Tierknochen, Säugetierkundliche Mitteilungen, 22, 325–348.
- Gennep, A. van 1997: Přechodové rituály. Systematické studium rituálů. Praha.
- Grant, A. 1982: The use of tooth wear as a guide to the age of domestic ungulates. In: B. Wilson – C. Grigson – S. Payene (eds.), Ageing and sexing animal bones from archaeological sites. British Archaeological Reports, British Series 109. Oxford, 91–108.
- Haevernick, T. E. 1974: Die Glasfunde aus den Gräbern vom Dürrnberg, In: F. Moosleitner – T. E. Haevernick – L. Pauli – E. Penninger, Der Dürrnberg bei Hallein. Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte, München.
- Hlaváč, J. 2007: Determinační zpráva, Mollusca – Dobrovíz 2007. In: J. Řídký, Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu v Dobrovízi (okres Praha-západ) květen-září 2007. TX 2007_02954_2. Archiv nálezových zpráv, Archeologický ústav AV ČR Praha.
- Hnízdová, I. 1955: Bylanský skřínkový hrob v Neratovicích, Archeologické rozhledy 7, 32–53.
- Holý, L. 1956: Pohřby na sídlištech v Africe, Archeologické rozhledy 8, 236–250.
- Horňák, M. 2006: Príspevok k historickej interpretácii sklenených korálikov v severovýchodoalpskej oblasti halštatskej kultúry a vo vekerzugskej kultúre, Studia Historica Nitriensia 13, 37–46.
- Chochol, J. 1991: Antropologické poznatky o populaci bylanské kultury z Poláků u Kadaně (okres Chomutov), Památky archeologické 82, 224–230.
- Chytráček, M. 2007: Časně laténské sídliště v Chržíně (okr. Kladno) s napodobeninou červenofigurové keramiky a s doklady kovolitectví a zpracování jantaru, Archeologické rozhledy 59, 461–516.
- Chytráček, M. – Bernat, J. 2000: Pozdně halštatské a raně laténské sídliště v Praze Zbraslavi, Památky archeologické 91, 255–313.
- Jarecki, H. – Teegen, W. R. – Döhle, H. J. 1999: Überlegungen zu eisenzeitlichen Säuglingsbestattungen anhand eines Befundes aus Wetzendorf, Lkr. Burgenlandkreis, Jahresschrift für Mitteldeutsche Vorgeschichte 81, 165–215.
- Karl, E. 2006: Altkeltische Sozialstrukturen. Budapest.
- Koutecký, D. – Smrž, Z. 1991: Pohřebiště bylanské kultury v Polákách, okr. Chomutov, 1. díl, Památky archeologické 82, 166–230.

- Kreutz, K. 1990/1991: Ein Kinderskelett der jüngeren vorrömischen Eisenzeit vom »Steinbühl« bei Nörten-Hardenberg, Ldkr. Northeim, Anthropologischer Befund 41/42, 417–422.
- Levine, M. A. 1982: The use of crown height measurements and eruption-wear sequences to age horse teeth. In: B. Wilson – C. Grigson – S. Payene (eds.), Ageing and sexing animal bones from archaeological sites. British Archaeological Reports, British Series 109. Oxford, 223–250.
- Malyková, D. 2012: Nálezy lidských kosterních pozůstatků na sídlišťích mladší a pozdní doby bronzové ve středních Čechách. Nепublikovaná dizertační práce, FFUK Praha.
- Mangel, T. – Thér, R. – Gregor, M. 2015: K otázce hrnčířských vypalovacích zařízení s rošty z období Ha C – LT A ve střední Evropě, Archeologické rozhledy 67, 356–399.
- Mays, S. 2000: The archaeology and history of infanticide, and its occurrence in earlier british populations. In: J. Sofaer-Derevenski (ed.), Children and Material Culture. London – New York, 180–190.
- Meduna, J. 1980: Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren. Praha.
- Müller-Scheefel, N. – Berszin, C. – Grupe, G. – Schwentke, A. – Staskiewicz, A. – Wahl, J. 2013: Ältereisenzeitliche Siedlungsbestattungen in Baden-Württemberg und Bayern. In: N. Müller-Scheefel (ed.), Irreguläre Bestattungen in der Urgeschichte: Norm, Ritual, Strafe?: Akten der Internationalen Tagung in Frankfurt a. M. vom 3. bis 5. Februar 2012. Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte. Bonn, 409–424.
- Navrátilová, A. 2004: Narození a smrt v české lidové kultuře. Praha.
- Pauli, L. 1975: Keltischer Volksglaube: Amulette und Sonderbestattungen am Dürrnberg bei Hallein und im Eisenzeitlichen Mitteleuropa. Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte. München.
- Payne, S. 1973: Kill-off patterns in sheep and goats: the mandibles from Aşvan Kale, Anatolian studies 23, 281–303.
- Pleiner, R. 1958: Úvaha o halštatsko-laténské sídlišťní keramice severozápadních Čech podle nálezu chaty v Dobříčanech u Žatce, Památky archeologické 49, 119–142.
- Ramsl, P. 2010: Die Rolle von Kinderbestattungen in den latènezeitlichen Gräberfeldern Ost-österreichs (ein Ansatz), Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft 140, 85–99.
- Romsauer, P. 2003: Pyraunoi: prenosné piecky a podstavce z doby bronzovej a doby železnej. Nitra.
- Rustoiu, A. 2016: Miniature objects: context and functionality. The miniature vessels from the Late Iron Age settlement at Sighișoara-Wietenberg revisited, In: O. Tutilă – N. C. Rîșcuța – I.-V. Ferencz (eds.), Archaeological small finds and their significance: Games and Toys. Deva, 43–58.
- Stránská, P. 2007: Antropologický posudek č. 1109, čj. 11309/07. Archiv náleзовých zpráv, Archeologický ústav AV ČR, Praha.
- Svoťlík, I. 2016: Výsledky radiokarbonového datování kolagenu z lokality Dobrovíz. Nепublikovaná zpráva.
- Šaldová, V. 1968: Halštatská mohylová kultura v západních Čechách – Pohřebiště Nynice, Památky archeologické 59, 297–399.
- Unger, J. 2002: Pohřební ritus a zacházení s těly zemřelých v českých zemích (s analogiemi i jinde v Evropě) v 1.–16. století. In: J. Malina (ed), Panoráma biologické a sociokulturní antropologie: Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů. Brno.
- Vélová, L. 2011: Děti v českém pravěku (od neolitu po dobu bronzovou), Časopis Národního muzea – řada historická 180/3–4, 20–37.
- Venclová, N. 1994: Glasperlen aus dem Gräberfeld Manětín-Hrádek. In: E. Soudská, Die Anfänge der keltischen Zivilisation in Böhmen: das Gräberfeld Manětín-Hrádek. Praha.
- Venclová, N. ed. 2008: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.
- Vlasatíková, P. 2003: Časně laténské osídlení lokality Polešovice-„Nivy“ (okr. Uherské Hradiště), Pravěk-NŘ 12/2002, 153–186.
- Waldhauser, J. et al. 1993: Die hallstatt- und latènezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen. Teplice.
- Waldhauser, J. 2010: Lidské osteologické pozůstatky v sídelních strukturách z období Ha D – LT D v Čechách a na Moravě. In: R. Tichý – O. Štulc (eds.), Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlišťích. Živá archeologie – Supplementum 3. Hradec Králové, 151–156.
- Waldhauser, J. – Mangel, T. 2011: Časně laténská schránka mořského plže z Tuněchod, okr. Chrudim, Archeologie ve středních Čechách 15, 395–418.
- Zeder, M. A. – Lapham, H. A. 2010: Assessing the reliability of criteria used to identify postcranial bones in sheep, Ovis, and goats, Capra, Journal of Archaeological Science 37, 2887–2905.
- Zeder, M. A. – Pilaar, S. E. 2010: Assessing the reliability of criteria used to identify mandibles and mandibular teeth in sheep, Ovis, and goats, Capra, Journal of Archaeological Science 37, 225–242.

Two infant graves at a Late Hallstatt/Early La Tène settlement in Dobrovíz, Prague West-District

The paper describes the discovery of two infant skeletons at the bottom of feature no. 152 at a large settlement from the Late Hallstatt/Early La Tène period. The first infant (K1) was 4–5 months old, the other one (K2) was about 1 month. Near the head of infant K2, there were found two beads made of blue glass and from the space between the two infants, there was recovered a Mediterranean cowrie shell. The other finds from the feature's backfill (a miniature vessel made of fine clay, fragments of a portable clay oven), a rectangular hearth with small post-holes and the feature's location on the edge of the settlement bear witness to a special function of feature no. 152. An ashy layer covering both infants, strongly caked daub fragments and a fragment of a human femur with traces of burning prove that the feature was destroyed by fire, probably immediately after the funeral of both children. With regard to ethnographic and archaeological parallels, the most probable explanation for the cause of death of both children seems to be an infectious disease.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Dobrovíz, Prague-West District. Location of the site and a plan of the excavation area

Fig. 2. Feature 152

Fig. 3. Feature 152, sg. 4 with remains of two infant skeletons

Fig. 4. Pottery from feature no. 152

Fig. 5. Other finds from feature no. 152 a) glass beads; b) blade fragment from an iron knife; c) shell of the cypraea genus; d) burnt daub with impressions of two round timbers; e) fragment of a portable clay oven

Table 1. Overview of human remains found at the site

Table 2. Animal bones. Overview of species determination for finds made in feature no. 152
